

Vergi şeffaflığa hazır mısınız?

Abdulkadir Kahraman

TDK sözlüğüne göre “şeffaf”, “saydam” anlamında, saydam “açık seçik, belirgin” demektir. Vergide “şeffaflık” ise vergi kaçırma girişimlerini azaltmaya yönelik bir standart oluşturup, bu standardı taraflar arasında bir anlaşma haline getirip otomatik bilgi paylaşımı yönünde ortak adım atmaya yönlendirmek için “tüm ülkeler” üzerinde baskı yaratmak olarak açıklanabilir.

Neden? En önemli nedenleri, 2008 ekonomik krizinden sonra ülkelerin bütçe açıkları ve kara para ile mücadele ve terörün finansmanına karşı arayışlarıdır. G20'nin, “banka gizliliği döneminin sona ermiş olduğunun” duyurulmasıyla 2009'da bilgi değişiminde önemli adımlar atıldı. Vergide “şeffaflık” kavramı 1990'lı yıllara kadar gitmesine rağmen, ancak 2009 yılından sonra “bilgi paylaşımıyla” gerçek bir değişim gerçekleşmiştir.

OECD'deki Vergi Amaçlı Şeffaflık ve Bilgi Değişimi Küresel Forumu (“Forum”) 2000 yılından bu yana “vergide şeffaflık ve bilgi değişimi” alanındaki çalışmalarının merkezini oluşturur. OECD ve G20'nin desteği ile Forum'un önceliği “vergi şeffaflığı konusunda standartlara” sahip olmaktır. 2009'da yeniden yapılanan Forum, vergi şeffaflığı konusunda uluslararası standartların uygulanması için çalışma yürüten önemli bir yapı haline gelmiştir. Forum, bilgi değişiminde “uluslararası düzeyde kararlaştırılmış standartların” uygulanmasını teşvik etmektedir.

Forum, “bilgi değişimine ilişkin kararlaştırılmış standartların” yanı sıra etkinliği artırmak için “gerçek lehtar bilgileri (beneficial owner)” konusunda da çalışmalar yürütmektedir.

Vergide şeffaflık önlemleri?

Vergide şeffaflık en başta bilgi değişimine bağlı. Bilgi değişimi konusunda uluslararası düzeyde mutabık kalınmış iki standart OECD tarafından geliştirilmiştir:

- Talep üzerine bilgi değişimi (“EOIR”).
- Otomatik bilgi değişimi (“AEOI”).

Bilgi değişimi standartlarına ilave olarak diğer şeffaflık önlemleri var:

- Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımının (BEPS) 13 No.lu Eylem ve Ülke Bazlı Raporlamaların Otomatik Değişimi.
- Gerçek lehtar bilgilerinin etkin kullanımı.

Son yılların en popüler ve kapsamlı otomatik bilgi değişimi platformu, ABD'nin Yabancı Hesaplar Vergi Uyum Yasası (“FATCA”) düzenlemesidir. FATCA ile ABD, “Hükümetlerarası Anlaşmalar” ile diğer ülkelerdeki ABD mukimi olmayan “finansal kurumlardan” ABD mukimi kişiler hakkında bilgi elde etmesini öngörmektedir.

FATCA'nın ardından OECD, Ortak Raporlama Standardı (CRS) uygulamasını geliştirmiştir. CRS, FATCA kurallarının tüm ülkelere yaygınlaştırılması amacına yönelik, mukim olmayan finansal hesap sahipleri hakkında yıllık bazda ülkelerarası “otomatik bilgi değişimi” için G20'nin iradesiyle OECD tarafından hazırlanmış, 100'den fazla ülke tarafından imzalanmıştır.

Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Konusunda Çok Taraflı Sözleşme 2011’de Türkiye tarafından da imzalanmıştır. Anlaşma, TBMM tarafından “Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile onanmış ve 2018/11790 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1/7/2018 tarihi itibarıyla yürürlükte olduğu 26/6/2018 tarihli Resmî Gazete ile yayımlanmıştır.

Türkiye, “CRS Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmasını” Eylül 2018’de imzalamış, fakat onay süreçlerini tamamlanmadığından değişimine henüz başlanmamıştır. Türkiye, Letonya ve Norveç ile “CRS Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması” imzalamış, ancak bugüne kadar otomatik bilgi değişimi başlamamıştır.

OECD’ye göre 85’ten fazla ülke CRS kapsamında 4500’den fazla karşılıklı değişim ilişkisini başlatmış durumdadır.

Kapsamdaki hesaplar?

Kapsam dahilinde olan finansal hesaplar aşağıdaki gibidir:

Kapsanan hesap	Kapsanmayan hesap
<ul style="list-style-type: none">• Mevduat hesabı• Saklama hesabı• Yatırım kurumlarındaki sermaye ve borç payları• Nakdi değer sigortası sözleşmesi• Düzenli ödeme sözleşmesi	<ul style="list-style-type: none">• Bazı emeklilik / bireysel emeklilik hesapları• Bazı vergi avantajlı tasarruf hesapları• Bazı nakdi değer içermeyen hayat sigortası sözleşmesi• Taşınmaz varlık hesapları• Emanet hesapları

Bankalar, saklama kuruluşları, sigorta şirketleri ve yatırım bankaları (yatırım fonları da dâhil) olmak üzere çeşitli “finansal kurumlar” CRS raporlaması yapacak. CRS kapsamında raporlama yapacak finans kuruluşları daha geniştir. CRS neredeyse tüm finansal kurumları kapsamakta ve finansal değer zincirindeki herkes etkilenmektedir.

Ülke bazlı raporlama

Vergide şeffaflık ile ilgili diğer bir düzenleme OECD’nin “Ülke Bazlı Raporlama (CbC)” başlıklı 13 Nolu eylemidir. 13 Nolu eylem, vergi otoriteleri arasında çok uluslu gruplarda yer alan her bir kuruluşun, “kâr, ödenen vergiler, çalışanlar ve varlıklar gibi” kilit göstergelerini birbirleriyle otomatik olarak paylaşmaları anlamına geliyor. Bu bilgilerin kullanımıyla, vergi otoriteleri transfer fiyatlandırma uygulamalarında risk değerlendirmeleri yapma olanağına sahip olacak.

OECD’ye göre, Nisan 2019 itibarıyla CbC rapor değişimi kapsamında 2000’den fazla ikili değişim gerçekleştirilmiştir. Buna ilave olarak ülkeler, CbC raporlarının değişimine ilişkin düzenlemeleri müzakere etmeye devam ediyor.

Türkiye, transfer fiyatlandırması dokümantasyonu ile ilgili 13 Nolu eylem planına uygun “Kurumlar Vergisi Kanunu’nda” gerekli değişiklikleri yapmıştır. Ancak “ülke bazlı raporlama” ile ilgili düzenlemeleri (Karar ve Tebliğ gibi) henüz tamamlanmadı. Bu nedenle, Türkiye’de kurulu çok uluslu gruplar, bu kapsamda bilgilerini diğer ülke vergi idareleri ile

paylaşırken, Türkiye’de faaliyet gösteren çok uluslu grupların ana merkezleriyle ilgili bu rapor Türkiye’ye henüz sunulmamaktadır.

Türkiye, OECD ile “CbC Çok Tarafli Yetkili Makam Anlaşmasını” henüz imzalamamıştır.

Gerçek lehdar şeffaflığı

Küresel finans sisteminin sürdürülebilirliği için sınır aşan finansal işlemlerde şeffaflığın sağlanması çok önemlidir. Gerçek lehdarın kim olduğunun bilinmemesi ve ekonomik yaptırım riskini artırmaktadır.

Dünyada “gerçek lehdar” (beneficial owner) konusu yolsuzluk, para aklama, terörün finansmanı ve vergi kaçakçılığı ile mücadele açısından önemlidir. Bu nedenle, “gerçek lehdarın” izlenmesi için OECD’de Mali Eylem Görev Gücü (FATF) standardına dayalı olarak küresel bir çerçeve oluşturarak gerçek lehtar bilgilerinin etkinliğini artırmaya yönelik çalışma başlatılmıştır.

Bu çerçevede, gerçek lehdar, “yükümlü nezdinde adına işlem yapılan gerçek kişi, tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri kontrolünde bulunduran ya da bunlara ait hesap ya da işlemin nihai faydalanıcısı durumunda olan gerçek kişi veya kişileri” ifade eder.

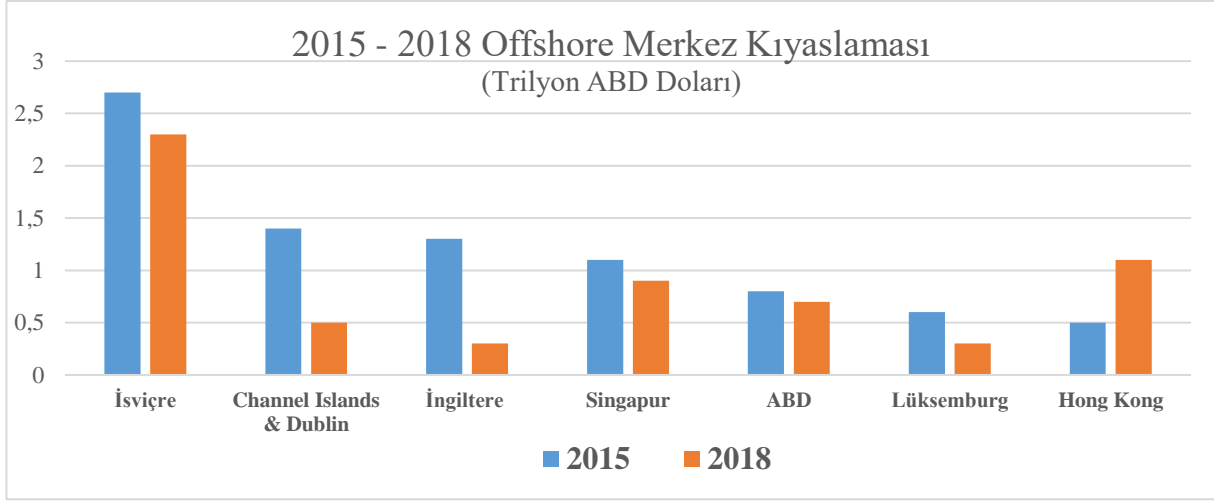
Bu sayede, birden fazla ülkenin dahil olduğu finansal işlemlerde “gerçek lehdar” tespiti zorunlu olmuş, sınır aşan finansal işlemlerde veri alışverişi, çapraz referanslama, izleme ve verilerin analizi mümkün olacaktır.

Türkiye’de gerçek lehdar tanımı “Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik” ile düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu “gerçek lehdar” tanımına yer vermemektedir.

Gelir İdaresi “gerçek lehdar” bilgilerine doğrudan erişememektedir. Ancak gerektiğinde devlet kurumlarından, bireylerden ve tüzel kişilerden bilgi alması mümkündür.

Finansal offshore merkezleri

Son yıllarda offshore finans merkezleri artmış ve bu merkezler büyümeye devam etmektedir. BCG’nin Global Wealth 2018 Raporuna göre, global offshore servet tutarı bir önceki yıla göre %6 büyümeyle 2017’de yaklaşık 8,3 trilyon ABD Doları oldu. Önümüzdeki 5 yılda offshore servetin ortalama %5 civarında büyümesi bekleniyor. 2015 ve 2018 yılları sıralama şu şekilde:

Bu tablo, geçmiş yıllarda Alman Hükümeti'nin neden İsviçre bankalarındaki Alman vatandaşların hesap bilgilerini satın aldığını açıklıyor.

Rapora göre, tarihsel olarak offshore merkezler vergi avantajları için tercih edilmiş. Ancak son 10 yılda yürürlüğe giren düzenlemeler offshore ilgisini azaltmıştır.

Yukarıdaki tabloda yer alan 2015 ile 2018 yılı toplam servet tutarları kıyaslandığında bu merkezlerdeki servet %27 oranında azalmıştır. Vergi şeffaflığı konusundaki düzenlemelerin azalışta en önemli etkisi olduğu kanaatindeyim.

Vergi şeffaflığından beklentiler, fırsatlar?

Otomatik bilgi değişiminin global düzeyde uygulanması uluslararası finans ve vergi sisteminin bütünlüğüne katkıda bulunacaktır. Ayrıca, kara para aklamanın önlenmesi ve yolsuzlukla mücadele olarak tanımlanabilecek küresel şeffaflık kapsamındaki diğer gündem maddelerine de destek sağlayacaktır.

OECD Genel Sekreterliği'nin Aralık 2018'de Buenos Aires'de gerçekleştirdiği toplantısında G20 Maliye Bakanlarına sunduğu Genel Rapora göre, 2009 ile Haziran 2018 arasında ülkeler otomatik bilgi değişimi uygulaması kapsamında gerçekleştirilen ilk bilgi değişimleri sonucunda "gönüllü ve / veya pişmanlık beyan" programları ve benzeri diğer girişimler kapsamında, bütçelenmemiş vergi gelirlerinde yaklaşık 93 Milyar Euro tahsil etmiş bulunmaktadır.¹ Bu amaçla ülkeler vatandaşlarının uyumlu hale gelmesi için "varlık barışı" veya "varlık afları" yürürlüğe koymaktadır.

Vergilemede otomatik bilgi değişimi ile vergide "büyük veri (big data)" uluslararası boyuta kavuşacak. Vergi İdareleri, AOEI çerçevesinde gelen veriyi kendi vergi tabanlarını kavramak ve genişletmek için işleyecek. Bu nedenle, yurtdışı varlık affı iyi değerlendirilip, gönüllü uyum için bu düzenlemeden yararlanma konusu detaylı analiz edilmeli. 5 yıllık tarh zamanaşımı süresi dikkate alındığında "otomatik bilgi değişimi" öncesi "varlık barışı" hala önemli bir fırsat veya köprüden önce son çıkış olabilir.

¹ OECD Secretary General Tax Report, G20 Leaders, Buenos Aires Arjantin, Aralık 2018.

Nasıl hazırlanmalı?

Bütün bu gelişmeler sonucunda şirket ortakları ve yönetim kurulları, gerçek lehdar konumunda olan kişiler, vergi şeffaflığı ile ilgili düzenlemeleri yakından takip etmek durumundadır. Vergi şeffaflığı şirketin stratejisi ve risk yönetiminin bir parçası olarak düşünülmeli ve bu konuda plan geliştirilmesi faydalı olacaktır. Üst düzey yönetimin vergisel açıdan giderek daha fazla şeffaflaşan bir dünyada işletmelerinin değişen ihtiyaçlarını karşılamak için “vergi düzenlemelerine uyum” sağlama konusundaki yönetim yaklaşımlarını dönüştürmeleri gerekmektedir.

Paylaşım otomatik ve karşılıklıysa, bilgi paylaştıkça çoğalan bir hazinedir!

Bu yazı Ekonomist dergisinin 14 Nisan 2019 tarihli 2019/15. sayısında yayınlanmıştır.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.